

Acte de proclamació de les falleres majors 2014, a l'hemicle de l'Ajuntament presidit per l'alcaldesa, Rita Barberà.

Junta Central Fallera, el penúltim residu del franquisme

Els primers tres quarts de segle de la Junta Central Fallera (JCF) foren commemorats el passat 1 de març amb una *masquetà* aèria. Res que poguera recordar els orígens de la institució, creada a l'octubre del 1939, amb les cendres encara calentes de la Guerra Civil. Uns dies després, al diari *Levante-EMV*, Jesús Peris i Gil-Manuel Hernández, membres de l'Institut d'Estudis Fallers, una entitat que analitza la festa des d'una perspectiva progressista, recordaven que en la creació de la JCF, en substitució del Comitè Central Faller que gestionava la festa abans de la guerra, hi havia la voluntat implícita de les autoritats franquistes de reorganitzar la festa "d'acord amb el model de societat que el feixisme espanyol estava disse-

Enguany, l'organisme rector de les festes falleres, la Junta Central Fallera, compleix 75 anys des que fou creada el 1939, en les albors del franquisme. Quasi un segle després, la institució manté el tret bàsic d'un ferri control polític de la festa, un model caduc i qüestionat. Alguns assenyalen Gandia i Borriana com a exemple que cal seguir.

nyant". El resultat fou un organisme "piramidal i jeràrquic, que vinculava tota una sèrie d'associacions festives de base al poder del seu president nat, l'alcalde". Un fet simbolitza amb exac-

titud el nou ordre de les coses: el general Armada, que dirigia les tropes que entraren a València el març del 1939, fou el pare de la primera fallera major de la JCF, l'any 1940.

A grans trets, i malgrat el final del règim i els anys transcorreguts, l'estructura bàsica continua sent la mateixa: l'alcaldeessa de València, Rita Barberà, és presidenta nada de la JCF. I el nomenament del regidor de festes i cultura popular duu aparellada la presidència de la JCF. Els perfils solen ser molt polítics: l'actual president, Francisco Lledó, tècnic industrial i professional de la banca, entrà en la corporació municipal el 1988, de la mà de Manuel Tarancón. I s'incorporà al govern municipal el 1996, on ha tingut la responsabilitat, entre d'altres, de la regidoria d'Ordenació urbana. Lledó agafà el càrrec a la JCF en substitució de Fèlix Crespo, un membre rellevant de l'estructura del Partit Popular a la capital valenciana. Abans, personatges com Alfonso Grau, actualment primer tinent d'alcalde de Barberà i un pes pesant del partit, o Vicente González Lizondo, fundador d'Unió Valenciana, la formació regionalista caracteritzada pel seu furibund anticatalanisme, havien presidit la JCF.

D'altra banda, en el seu reglament de funcionament i règim intern, la JCF es defineix com un "organisme autònom local" regit per la llei d'administracions públiques i la llei de bases de règim local, amb un estatus similar al del Palau de la Música. A més de tenir una presidència de designació directa, la JCF està regida per una directiva amb un coordinador general i cinc vice-presidents, normalment vinculats al PP i les seues circumstàncies: Jorge Guarro, vice-president i cap del servei de promoció de l'Agència Valenciana de Turisme, va declarar com a imputat per un presumpte delictes de finançament irregular del partit associat a la trama Gürtel.

Aquest exhaustiu control polític no ha estat debades. Fet i fet, la història de la festa del 1939 ençà és la d'un moviment fet a mida primer del franquisme i, més tard, amb l'arribada de la democràcia, de les forces conservadores. En les falles no sols estan fossilitzats alguns dels trets més rancis i conservadors de la societat valenciana, com ara una estètica molt determinada, una exaltació desfasada de la figura de la dona i una vinculació sense fissures a la religió catòlica a través d'actes com l'ofrena de flors a la patrona de la ciutat, la Mare de Déu dels Desemparats. A banda d'això, el fundacional esperit satíric, irreverent

i crític de la festa ha esdevingut, amb honorables excepcions, en una crítica amable, blanca i insípida, sobretot quan afectava el poder polític local. Les falles, en general, han estat també una força de xoc inestimable per als conservadors valencians com ara durant la *batalla de València*, quan la festa es posicionà de manera molt activa i de vegades virulenta en favor de les tesis secessionistes més radicals. Fins i tot un acte com La Crida, no deixa de subratllar el pes del poder polític, amb l'alcaldeessa donant per començada la festa des de les Torres de Serrans davant una multitud de fallers. A costa d'eclipsar el protagonisme de la fallera major. La tradicional telefonada de l'alcaldeessa en què comunica per telèfon a les falleres majors la seua designació, és també una forma de ressaltar el cordó umbilical entre festa i poder polític.

JCF, un debat obert. Tot i que l'hegemonia dretana i conservadora en la festa és evident, això no significa que les falles siguen monolítiques. Com explicava Violeta Tena en un reportatge publicat per EL TEMPS [vegeu el número 1.501, del 18 de març de 2013], activitats com la de l'Institut d'Estudis Fallers, l'edició de llibrets a ciutats com Alzira, Xàtiva, Gandia o la mateixa València, d'una considerable qualitat lingüística i literària, el treball modernitzador de comissions com Arrancapins i Na Jordana o moviments com les Falles Populares i Combatives, demostren que,

a poc a poc, en les festes josefines van entrant aires renovadors, noves perspectives i una certa heterodòxia. Flaires de canvi que no són aliens a cap debat, incloent-hi la caduca dependència política de l'ajuntament.

Jesús Peris, president de l'Institut d'Estudis Fallers, explica que a les comarques s'ha reproduït a escala el model de la JCF a través de juntes locals falleres controlades, en diferents graus i amb modalitats i reglaments també variables, des dels ajuntaments. Però també cita models com els de Gandia o Borriana, on no desapareix totalment la intervenció de la política però està molt més matisada. "Ni les falles ni cap festa es poden fer sense l'ajuntament, però una cosa és col·laborar i una altra el model de tutela i *ordenado y mando* que prové de temps del franquisme", anota Peris, abans d'apuntar que l'actual president de la JCF "és molt poc popular fins i tot entre les falles conservadores perquè és un senyor molt autoritari".

Tutela política i control social a través de les subvencions, un model "clientelar i caciquista que ens haurem de preguntar per què no es va tocar quan governava el PSOE", diu Peris en al·lusió a la gens menyspreable etapa de govern socialista a València —entre 1983 i 1991— i a la Generalitat, alhora que recorda que des del PP s'ha llançat l'amenaça al món faller que l'eixida de l'òrbita municipal suposaria la pèrdua de les subvencions, un xantatge econòmic ben eficaç. Amb tot, "des de fa uns

Recepció de la Junta Central Fallera al ministre d'Educación Nacional, José Ibáñez Martín, en una imatge sense datar però presa entre 1945 i 1951.

El col·lectiu faller és més heterogeni que fa uns anys i hi comencen a tenir pes noves generacions que podrien contribuir a canviar la festa.

A l'esquerra, Francisco Lledó, actual president de la Junta Central Fallera. A la dreta, Jesús Peris, president de l'Institut d'Estudis Fallers.

tres o quatre anys, comissions normals, no significades, estan dient que el sistema està desfasat i que haurien de ser les falles les que haurien d'escollir el seu president. Ja no són els sectors habituals els que emeten aquesta crítica, sinó que en la festa comença a instal·lar-se una certa clarividència". "Això sí, l'elit fallera, on hi ha representada l'oligarquia local, això ni s'ho planteja, perquè les relacions amb el poder local són fluides, estem parlant de vasos comunicants", explica Peris.

Hi ha uns altres sectors, de classe treballadora, normalment procedents dels barris de més enllà de l'Eixample, que entren la JCF "per a la seua escalada

social, gent que accedeix gràcies a això a la xarxa clientelar. I també hi ha el fenomen simbolitzat pel delegat de sector, que té la idea que forma part del poder, que se sent important amonestant una comissió fallera perquè no desfila bé en l'ofrena. El *xiringuito* està molt ben pensat: mana qui ha de manar però hi ha una percepció de participació en el poder que és imaginària", relata Peris de forma molt il·lustrativa.

La pregunta, aleshores, és si aquesta realitat és susceptible de canviar. "Respecte a això tinc dos discursos. L'optimista es basa en el fet que comencem a sentir opinions en aquest sentit entre la gent normal. Em recorda

al tema de la monarquia, una institució tan obertament arcaica que està caient pel seu propi pes. I crec que anirem cap a uns altres models. De fet, comença a haver-hi canvis: fa un temps quasi no hi havia dones al capdavant de les comissions i ara és cada vegada més habitual". Dit això, Peris matisa que "la societat valenciana és el que és, i les falles són més casposes que la mitjana. La festa canviarà en la mesura que hi participe més gent diferent i que es vagen superant els prejudicis antifallers entre l'esquerra i el nacionalisme". "La tralla antifalla aglutina i fa tancar files", adverteix Peris.

El responsable de l'Institut d'Estudis Fallers fa un darrer apunt interessant: en la zona metropolitana, unes quantes poblacions com ara Burjassot, Xirivella o Mislata, estan adscrites a la JCF. La resta tenen juntes locals "fetes a semblança de la JCF. I són pobles que, en molts casos, han tingut alcalde del PSPV-PSOE i no s'ha modificat la situació. Per evitar conflictes, per comoditat, o, fins i tot, per aprofitar la xarxa de poder que ofereixen les falles, com ha estat el cas de Paterna".

Xavier Serra, agitador en les xarxes socials a través del perfil Malalt de Falles, es mostra molt caut a l'hora de parlar de canvis. "El futur comporta ser independents perquè les falles no tenen poder real a l'hora de plantejar coses a l'ajuntament, es fa el que diu el regidor de Festes. Però sent realistes, és molt complicat que anem cap a un model com el de Gandia o Borriana. S'està creant un corrent d'opinió, però hi ha molt de temor d'eixir de l'òrbita de l'ajuntament pel que podria implicar en matèria de subvencions o permisos", argumenta. No obstant això, Serra obri alguna porta a l'esperança. "Les veus que se senten en les assemblees de presidents són sempre les mateixes, però hi ha un moviment més gran del que pensem de gent que creu que s'han de canviar les coses. Parlem d'un col·lectiu de 100.000 persones on hi ha molta gent gran, però també hi ha noves generacions sense tants prejudicis, ja no s'accepta la tradició perquè sí. Un exemple són els llibrets, que s'escriuen en valencià normalitzat, moltes vegades perquè els fan gent que no ha viscut la Transició i que té una altra visió", diu. I desenvolupa un poc més la hipòtesi optimista:

“L’entrada de l’esquerra en la festa està tenint l’efecte d’obrir el col·lectiu a debats que no agraden a tota la gent. Estem veient alguna cosa que no sabem exactament el que és però que pot tenir fruits en el futur”, conclou Serra.

Els activistes fallers ressalten el paper en els canvis dels fallers “normals”, no tan posicionats ideològicament. Raimundo Gómez, membre de la Falla Corretgeria-Bany dels Pavesos, una persona que s’expressa en castellà, podria ser un exemple d’aquest perfil. “A mi m’agradaria triar qui mana en la nostra festa. No dic que no s’haja d’anar de la mà de l’ajuntament, per les dimensions de la festa, però no és correcte que un regidor mane en les falles. El president hauria de ser algú que es presente amb un equip i que siga escollit per l’assemblea de presidents”, recalca Gómez. Una possibilitat que es va esvaïr en la darrera assemblea de presidents, celebrada al febrer, on es va tombar una proposta per tal de celebrar un congrés per canviar el reglament. La proposta es va tombar per 129 vots en contra i 103 a favor. 150 persones amb dret a vot no l’exerciren.

“Crec que s’ha fet servir la por que tenim els fallers que ens lleven el que ens donen si ens n’anem de l’ajuntament. Però les subvencions no són tals: segons un estudi recent, les falles generen més de 700 milions d’euros. Si l’ajuda municipal consisteix a pagar el 25% del valor declarat del monument, això significa que s’està revertint en el món faller el 2% de tot el que genera”, raona Gómez. “El col·lectiu, en tot cas, ja no és servil amb el poder. La gent ja no té por de parlar i cada vegada se senten més veus discrepans en les assemblees de presidents”, afegix, alhora que reclama del món faller “més unió, que

“L’ajuntament utilitza la por dels fallers a perdre les subvencions”

no tenim” i la reivindicació de les falles “com un sector que produeix cultura. La JCF no promociona les falles com a cultura, sinó com a festa”, rebla.

Models alternatius. Totes les veus crítiques consultades invoquen els models de Gandia i Borriana com un exemple de despolitització que cal seguir. A la capital de la Safor es visqué un procés llarg que culminà el 2006 amb la creació de la Federació de Falles de Gandia –en substitució de la Junta Local Fallera– amb Jesús Garcia Cánoves de president. Aquest dirigent faller, que

Cartells de les falles de Borriana i Gandia, organitzades i dirigides pel col·lectiu faller.

deixà la presidència el 2011 per integrar les llistes del PSPV-PSOE, explica que fou “un procés llarg, perquè les comissions havien de convertir-se en associacions per formar part de la Federació. Però s’aconseguí”. En tot cas, “des de fa 20 anys, el president i la fallera major eren escollits per les falles. Hi havia autonomia. Tanta, que un alcalde, el nom del qual no esmentaré, va intentar imposar una fallera major infantil i no va poder”. En aquesta estructura, l’alcalde conserva el títol de president honorífic i hi ha en la Federació un delegat de l’ajuntament als efectes d’una millor coordinació. A Cánoves no li consta que l’actual alcalde, Arturo Torró, del PP, haja tractat de revertir aquest repartiment de poder.

A Borriana, com explica l’actual president de la Federació de Falles, Josep Nos, es va començar el procés de “desvinculació política seguint l’experiència de Gandia”, un camí que començà als

anys 90, agafant el control de la Junta Local Fallera i aconseguint “una certa autonomia per poder portar temes a ple municipal”. Aquesta maniobra es va contrarestar des de l’ajuntament amb la proposta de crear un consell sectorial local, per convertir la junta local en una eina municipal més. Els fallers persistiren. I el procés acabà amb la creació de la Federació, el maig del 2009. Totes dues instàncies, Federació i JLF, conviuen en un repartiment de papers que “manté el poder representatiu del poder polític, la quota de pantalla del regidor de festes i de l’alcalde. Mentrestant, els fallers no dediquem tant de temps a això i podem dedicar més esforç a la governança”. Dit això, “de cara al futur, per salut democràtica, seria bo que el polític no tinguera la representació externa”. “Els fallers hem de ser els responsables en el nostre sector, la interrelació amb l’ajuntament ha de ser sense supeditació”, clou.

Un altre model alternatiu citat des de València és el de les fogueres d’Alacant. En aquest cas, el president de la federació és escollit en una assemblea en la qual hi ha presents dos representants de cadascuna de les 90 fogueres, president i delegat, més un representant de les barraques, l’equivalent a les carpes que munten les comissions falleres de la ciutat de València sols que amb autonomia respecte de la foguera que els acull. Mentrestant, la *bellea* del foc s’escull per un jurat. Toni Arqués, ex-president i membre de l’executiva local de Compromís, aclareix que això no evita del tot el control polític: “En el moment que hi ha subvencions el PP controla la festa de les fogueres. Però no es pot dir que l’alcaldessa trie la comissió gestora. Quan hi ha eleccions per escollir el president de la Federació hi ha un parell de candidats, hi ha pugna, mítings, i, en acabat, les fogueres escullen el seu president”. La temptació, en tot cas, és gran: l’alcaldessa, Sonia Castedo, nomenà el febrer passat regidor de Festes Andrés Llorens, cunyat del president de la Federació, Manuel Jiménez. El pretext: “Millorar la coordinació”.

Xavier Aliaga